

Asia: VN/5061/2021

Lausuntopyyntö lukiokoulutuksen laatustrategian luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon tiivistelmä

Strategiaan on valittu tärkeitä osa-alueita ja myös monia muita tärkeitä on rajattu tämän strategian ulkopuolelle kuten ilmastokysymykset sekä kriisivalmiudet, mikä voi selittyä sillä, että strategiaa on valmisteltu jo ennen nykyisiä kriisejä. Moni hyvä asia kuten osallisuus, hyvinvointi, oppiva yhteisö ja tiedolla johtaminen saavat sijaa strategiassa, mutta digitalisaatio saa erityisen suuren huomion paitsi omana kohtanaan myös mainintana mo-nessa muussa kohdassa. Digitalisaation merkitys ja mahdollisuudet ovat huomattavat, mutta silti osin se tuntuu peittävän alleen inhimillisen puolen kuten kohtaamiset ja vuorovaikutuksen sekä oppimisen sisällöt. Myös laajennettu oppivelvollisuus voisi näkyä strate-giassa jäsennellymin, toki voi olla, että sen häivyttäminen on ollut tietoinen valinta. Nähtäväksi jää kuinka laatuarvioinnin tulokset ovat apuna johtamisessa ja päätöksenteossa ja kuinka yhteismitallista tietoa se tuottaa. Avoimeksi jää myös, miten mitataan yhteiskunnan edellyttämää vastuunkantovalmiutta laajentuneen oppivelvollisuuden ja monikielisten oppilaiden kouluttamiseksi. Strategian toteuttaminen tulee myös edellyttämään tukea kouluille sekä koulutuksen että resurssien turvaamisen muodossa.

Johdanto

Johdannossa on kuvattu laatustrategian tarkoitus ja käyttötapa. On hyvä, että laadunhal-linnan toimintamalleja ja menettelytapoja on tarkoitus tunnistaa eri toimijoiden yhteistyössä. Lisäksi laatustrategian keskiöön nostetut opiskelijan oppimisen ja osaamisen vahvistaminen sekä lukioyhteisön hyvinvointi ovat erittäin hyviä painotuksia erityisesti kahden vuoden erityistilan jälkeen. Myös näihin linkittyvät hyvin neljä laatutekijää, jotka ovat niin ikään hyviä valintoja.

Laatustrategian tavoitteeksi kerrotaan yhdensuuntaisten periaatteiden ja suuntaviivojen luominen lukiokoulutuksen toimijoiden laadunhallinnalle ja johtamiselle. Tavoite on hyvä ja kunnianhimoinen, mutta sen käytännöntoteutuksen tukeminen jää hieman epäselväksi. Onko tarjolla tukea eri toimijoiden tukemiselle ja johtamisessa kehittymiselle?

Visio lukiokoulutuksesta ja lukiokoulutuksen laadunhallinnasta

Visio on selkeä ja kattava. Visiossa nostetaan esiin tiedolla johtaminen lukioissa ja se kaipaisi rinnalleen näkyväksi sen, miten lukioiden laadusta saatua tietoa käytetään kehittämään ylempään tason päätöksentekoa ja budjetointia sekä toisaalta kehittää laatustrategiaa edelleen. Tämä laadunhallinnasta saadun tiedon käyttäminen voisi motivoida myös toteuttamaan laatutyötä oppilaitoksissa.

Laadunhallinta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

On hyvä, että laadunhallinta on siirtynyt itsearviointia painottavaksi, jolloin tietoa saadaan kunkin oppilaitoksen ja toimintaympäristön omista tarpeista lähtien. Näin saadaan arvokasta tietoa, mutta onko tarpeellista saada myös laajempaa päätöksentekoa tukevaa tietoa, joka olisi yhteismitallista ja tiedolla johtamista tukevaa suuremmissa mittakaavassa? Mikäli laajempaa koko kenttää koskevaa tietoa kerätään jotenkin toisin (esimerkiksi tilastotiedoin), olisi sen suhdetta laadunhallintajärjestelmään hyvä miettiä ja tehdä strategiassa näkyväksi.

Keskeiset toimijat

Keskeiset toimijat rooleineen ja tehtävineen on kuvattu selkeästi. Olisi hyödyllistä myös nähdä miten laadunhallinnassa eri toimijoiden ja toimintatasojen välinen keskustelu varmistetaan ja tiedon kulku tiedolla johtamista varten varmistetaan laadukkaasti ja laatua tukevasti.

Toimintaympäristön kuvaus

Toimintaympäristön kuvauksessa on huomioitu muutos usealta eri kannalta. Tämän hetken maailman tilanteen huomioiden voisi miettiä otetaanko kuvauksessa riittävästi huomioon yhteiskunnan haavoittuvuus ja lisääntyneet turvallisuuden tarpeet?

Koulutusjärjestelmän kokonaisuus

Laajennettu oppivelvollisuus on nostettu oikeutetusti esille tässä osiossa. Oppilaitosten vastuuta laajentuneen oppivelvollisuuden vastuunkantajana olisi hyvä kuvata myös konkreettisesti. Esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon tukea tullaan tarvitsemaan entistä enemmän lukioissa laajennetun oppivelvollisuuden ja monikielistyvän opiskelijajoukon vuoksi ja lukion perusvalmiuksia vahvistava tehtävä tulee korostumaan.

Väestönkehitys

Väestönkehityksen suuntia on kuvattu selkeästi ja kattavasti. Huomiota kiinnittää vermin "vieraskielinen" käyttö, joka olisi hyvä korvata termillä monikielinen, vaikka tilastokeskus käyttääkin termiä "vieraskielinen" teknisen tarkkuuden vuoksi. Terminä "vieras" on toiseut-tava, muukalaisuutta alleviivaava ja strategiatekstin olisi mahdollista olla kielitietoista ja puhua monikielisydestä.

Muuttuvat osaamistarpeet

Muuttuvien osamaistarpeiden osalta kuvataan erityisesti tarvetta laaja-alaisuuteen sekä taitojen, että tietojen osalta. Ilmaisuu ”geneeriset taidot” kaipaava täsmennystä, jotta selviää, että sillä tarkoitetaan esimerkiksi lukutaitoa, vaativaa lukutaitoa, tekstilajitaitoja, vuorovaikutustaitoja ja viestintätaitoja. Vai tarkoitetaanko sillä jotain muuta?

Digitalisaatio

Digitalisaatiota käsittelevä osio on laaja, voisiko osuutta hieman tiivistää? On hyvä, että digitalisaation kohdalla mainitaan syvälinen ymmärrys pedagogiikasta sekä opiskelijoiden erityistarpeiden huomioiminen. On myös hyvä, että henkilöstön osaamisen systemaattinen kehittäminen on nostettu strategiaan. Digitaalisia oppimisympäristöjä kehitettäessä, olisi hyvä lähteä miettimään digitaalisia oppimisympäristöjä siten, että lukiossa käytettäisiin mahdollisesti samoja tai samanlaisia oppimisympäristöjä, joita käytetään myöhemmin myös korkeakoulussa. Tämä helpottaisi siirtymistä korkeakouluun, kun oppimisympäristöt olisivat tuttuja. Myös mahdollisten yhteistyöopintojen toteutus voisi olla helpompaa näin.

Digitalisaatio voi hyvin toteutettuna ja harkiten käytettynä tuoda uusia tapoja opiskella ja tehdä opintoja saavutettavaksi. Samalla se voi merkitä itseohjautuvuuden korostumista, mikä ei onnistu kaikilta nuorilta. Etäopetusjakson aikana on saatu tutkimustietoa nuorten kokemasta yksinäisyydestä ja syrjäytymisestä, joka johtuu opetuksen muutoksesta digitaalisiin välineisiin ja ympäristöihin. Tämä huomioiden tulisikin miettiä miten strategiassa kuvattu ”digitalisaatio tuottaa työkaluja hyvinvoinnin tukemiseen”- toteutuu oikeasti. Lisäksi mahdollisuus vertaisten kohtaamiseen ja ryhmässä toimimiseen tulisi mahdollistaa. Tämä edellyttää todella työkalujen taidokasta käyttöä ja opettajien syvää osaamista sekä opiskelijoista huolehtimista digitaalisten oppimisympäristöjen ja välineiden käytön lomassa. Lisäksi olisi hyvä myös tukea moninaisia opiskelun tapoja eikä ylikorostaa digitaalisia tapoja yli muiden.

Hyvinvointi ja osallisuus

On tärkeää, että hyvinvointi ja osallisuus on nostettu esille ja tämän hetken tilannetta kuvataan realistisesti. Tekstissä todetaan, että lukiokoulutukselta edellytetään valmiutta huomioida opiskelijoiden tuen ja osallisuuden vahvistamisen tarpeet, mutta ei puhuta valmiudesta tarjota tukea tai muiden toimijoiden velvollisuutta varmistaa tuen mahdollisuus. Nyt tuen saaminen jää ikään kuin kokonaan pois ja tekeminen jää oppilaitoksen ja huoltajien väliseksi asiaksi.

Lukiokoulutuksen laatutekijät

-

Laadukas oppiminen

Tekstissä puhutaan oppimisympäristöistä, arvioinnista, oppimisen tuesta ja ohjauksesta. Tekstissä voisi olla myös puhetta oppimisen sisällöistä. Laadukas oppiminen on aktiivista vuorovaikutusta eri tiedonalojen asiantuntijaopettajien ja vertaisten kanssa. Tässä muodossa oppiminen ja opettaminen näyttäytyvät helposti teknisenä suoritteena ja digitaalisten työkalujen käyttämisenä. Käytännössä oppiminen kuitenkin linkittyy johonkin asiasisältöön, taitoon ja tavoitteeseen oppiaineessa, jonka oppimisprosessiin sisältöön ja ainedidaktiikkaan perehtynyt opettaja oppilaat kutsuu vuorovaikutuksen keinoin. On myös tärkeää pitää huoli, että osaavat ja asiantuntevat opettajat pysyvät alalla ja heitä tuetaan kehittymisessään. Laadukas oppiminen edellyttää myös opettajien tukemista ja heidän työnsä houkuttelevuuden ylläpitämistä.

Hyvinvointi ja osallisuus

Hyvinvointi ja osallisuus ovat erinomaisia asioita ja nostoja laatukriteereiksi. Strategiassa kuvataan kattavasti mitkä asiat hyvinvointia ja osallisuutta. Huolta kuitenkin herättää miten strategian toteutumisen edellytykset taataan käytännössä, kun resurssit opiskelijahuollossa ovat koetuksella ja koronaviruksen aiheuttaman erityisajanjakson tuottamat vaikeudet lisänneet sen kuormaa. Onko kouluilla mahdollisuutta saavuttaa tätä laatukriteeriä?

Kehittyvä toimintakulttuuri

Kehittyvän toimintakulttuurin osalta nostetaan ansiokkaasti esille merkityksellisiä tekijöitä kuten opetus suunnitelman teemat, kehittyvä ja uudistuva toimintakulttuuri, tiedolla johtaminen, verkostoituminen sekä oppiva yhteisö. Kaiken tämän toteutuminen tarkoittaa hyvin kokonaisvaltaista strategian toteuttamista ja jokaisen yhteisön jäsenen osaamista, minkä toteutuminen voi edellyttää tukea johtajille.

Saavutettava lukiokoulutus

On todella toivottavaa, että oppivelvollisuusiän nostaminen ja lukion maksuttomuus tekee lukiokoulutuksesta myös saavutettavampaa. Digitalisaation edut nostetaan esille myös tässä kohdassa ja se on erityisesti alueellista eroa kurssitarjonnassa tasaavan yhteistyön kannalta hyvin ymmärrettävää, mutta oletus, että digitalisaatio myös auttaisi myös kielellisessä saatavuudesta vaatineen enemmän uuden luomista. Yhteisten oppimislustojen ja -ympäristöjen luominen ja käyttäminen edellyttää resursseja ja yhteistyötä koulutuksen kentän eri toimijoiden kanssa. Olisi myös toivottavaa, että tässä voisi olla jonkinlainen jatkumo korkeakoulujen oppimisympäristöihin. Kohdan viimeinen lause toistaa ajatuksen alueellisten erojen tasaamisesta digitalisaation avulla, joka on jo toisessa kappaleessa ja se vaikuttaakin lopussa ylimääräiseltä.

On erityisen hienoa, että strategiassa nostetaan esille tavoitteellinen monenlaisten esteiden poistaminen sekä kaikenlaisen kiusaamisen ja syrjinnän ennalta ehkäisy ja niihin puuttuminen. Näiden toteuttamiseen koulutus tarvitsevat varmasti tukea ja koulutusta esimerkiksi syrjiviä käytänteiden ja rakenteiden tunnistamiseen ja purkamiseen. Jokaisen koulun tulisi olla turvallinen tila jokaiselle oppilaalle. Nämä teemat voisivat olla myös kohdassa hyvinvointi ja osallisuus.

Laatustrategian toteuttamisesta

Laatustrategia nostaa esille monia tärkeitä arvoja ja tuo ne kouluille nimenomaan laatutekijöinä, mikä on hyvä. Strategia tukee koulujen paikallista soveltamista ja kannustaa koko yhteisön mukaan

ottamiseen ansiokkaasti. Tiedolla johtamisen nostaminen sekä lukiokoulutuksen saavutettavuuden varmistaminen ovat erityisen tärkeitä teemoja. Samalla strategia on paikoin kunnianhimoinen suhteessa realistisiin resursseihin sekä taloudellisesti että henkilöstön työajan osalta. Koulut tulevat tarvitsemaan sekä rahallista että koulutuksellista tukea, jotta strategian hienoja tavoitteita esimerkiksi hyvinvoinnista ja osallisuudesta saadaan todella vietyä eteenpäin. Erityisen toivottavaa on, että toteuttamisessa kuvatut eri tason toimijat pääsisivät myös keskustelemaan vapaasti strategian tavoitteista ja siitä mikä niiden saavuttamisen esteenä saattaa olla ja toisaalta mikä niiden saavuttamista mahdollistaa.

Liite

Liite tarjoaa esimerkkejä hyvistä muistilistoista eri kohtien arviointia varten. Vain digitaalisen toimintaympäristön kohdalla on esillä havainnollistava neliportainen asteikko, jonka mukaan kohtaa arvioidaan. Voisiko myös muita osioita arvioida tällaisen asteikon kautta? Näin eri osioiden tarkastelukin voisi olla visuaalisestikin helpompaa.

Pellikka Laura
Helsingin yliopisto - Hyväksyjä vararehtori Kai Nordlund ja valmistelija
hallintoasiantuntija Laura Pellikka